

**DEYİMLƏR,
ARALI SORALI
SÖZLƏRİ**

ƏL YAZILAR

BƏY HADİ

TƏBRİZ

aldan girsə güc, daldan köçər düz.

aşın aşadıq, suyun içdik, yurdun qonaqladıq.

5bağışlayın mənim türküm (türk danışığı) yaxşı deyil utanıram. -balam niyə utanırsan, türklərin
ağzına düşüb elə, bu ki maddadır.

9çevrənməsə evrənin əsgir dəğirmən, qarıtmazdı (qocalmazdı) qarı çevrən.

6dil düğünlədi, diş açanmadı.(ağızdan çıxan söz, çox ağır sonuclana bilir!)

6sözün çeynəmər deyən, sözə çeynənər.) (sözün pişirib deməyən, öz sözü ilə, öz sözü üsdə
əzilər, öz sözünün yolağı, qurbanı olar)

evlər şam çırağı, dağlar gəvən çırağı.

6ilkin iş, sondan diş.

ivək (tələsən) sinək sütə düşər.

9siçan tələsər , suçağı (tələ) qapar).

6qıncar qarı, əzər ayağ, uzun olan quyruğu.

sisə yelpik nə yapsın.(**sisə**: çənə. dumana)

?utamaq da var, ödəməkdə : almaqda (yeməkdə) var, verməkdə

?aba altında ər yatar. (geyimlə kişi ölçülməz).

acı tərleyib, acı dinləyib. (həm yaman işləyib, həm də yaman eşidib).

?açılmadan göz yuman güllər.

(keçən günlər sağrular, ovçu ağına düşən. (**sağrular**: **sağgurular**. ılıqlanır. xiyala gəlir).

(ağır olsa bir bölük, parçalasan sürərsən. .

ağlamağı mənə qaldı, yağ yığmağı sənə.

(ağzı gülə qapdın, örtə külün səpdin aldatıb üzə gülərək qapdın, yanıq külü üzə sərpdin.

axsamasın altında sənin at, yatacaq yer tapsan, at başıvı yat.

(qonaq köçər durmaz, yaxıcı (yaman) keçər qalmaz.

alı deyirəm, dalı deyir. (**alı**: qabağ).

(alın dartıb yağıya, düzlük yalnız dosluğa. (

?almam olsunda, belə qurtlusundan.

altın topraq qarışsa, topraq güllər adlanır. (**altın topraq**: ayağ altda olan topraq). {altın topraq
qarışsa, topraq güllər **aldına**: üzüvə)}.

6amsaxla (arvad bazla) qurumsaq birbirin tapar.

anası tavuq, yufa yapır, oğlu titik, qoşa qapır. (anası tovlaq (tavlaq) yufa yapar, oğlu titik qoşa qapar). anası

tovlayıb (tavraq. aldadıb, astaca ustaca. çalaqlıqla) (komaşı) incə yapır, oğlu sivik zirekliklə qoşa qoşa (cüt cüt) qapır. (qarşı qarşıya zireklik edmən iki kişi doğuda (haqda) deyilir).

4anasın yeyər balasın udar (bilməcə). (toyuğ. yumurta).

?anlamayanıca, duysan bir, duymasanda bir.

aradan söz çıxmaq söz, değış, çəliş, ixtilaf düşmək.

aralıq atı, kor fatı, çevir tatı vur tatı.

arat durat (təftiş), atar tutarsız olmaz.

arxasından (götündən) çıxartmaq.

armanlar (ideallar) əl çatmaz ulduzlar kimidirlər, yalnız qaranlıqda yol açar.

6arslanın ölüsündən, siçanın dirisi (siçanın dirisindən yeğdir).

artıq yükdən, qatı qayğıdan, çiğnin dalıb, bel büküləndə sən.

6arvadı saxlar əri, pendiri saxlar dəri.

(aş aşıtın, daş daşıtan.

?aşq başqa, baş başqa.

aşlı gəlsin daşlı gedsin (batsın).

at aşırılmaz arpasız, kişi duramaz arxasız. {**duramaz arxasız**: sıyamaz (sındıramaz) arxasız}.

at çapa tay, it çapar. (itdə ata baxır çapır). (yaşam birbirinə baxıb yarışmaqdır, gedməkdir).

at satmaqla, ata alınmaz.

7at yələsindən baxmaq. (göz ucu ilə baxmaq).

ata donu oğula yarasa, atasın diləməz.

ata tökəni bala yığar, ana tikəni bala cırar.

ay oğul bu "**qadın**" ki yox, "**qardun**" dur.

balasıda var bəlasıda.

baştapıldı börkü yoxudu, börk tapıldı başı yoxudu.

bilgə aldında dilivi dart (saxla), usda aldında əlivi dart.

bilki din islam durur; saqqal değıl, olsa könlün xoşdileklərlə dolu, saqqal olsa olmasa tapdın yolu.

hər nə sansan kəndinə; san yoldaşa;

bizim çək çiğ çəkən yoxdur bu dünyadə. (**çək**: qədər). (**çiğ**. dərd. həsrət).

bizim ellər bizim ellər, yatılçağı üzüm yərlər. - bizim ellər böylə elər, alıb qoyar ertin yerlər.

boşluq təkçə bir ensədir (sahədir) ki, yalnız tikməklə (doldurmaqla) pozmaq olar.

böyük acılar ürəkdə qalır (böyük acılar dilsiz olur, kiçik acılar deyingən) (onları sözlə görsətmək olamaz).

bulut gələr boranilə, hər nəsnədə oranilə (ölçüsüynən).

bükük bellu analar, qatıq yaşlı qarılar (ağır yaşlı qocalar).

çapıq çapan tez çatmaz, erkən yatan, tez qalxmaz, hardan gələn, hər dən gələn, min fırlayar,

bir

düşər.

çevrəyə yağışıq (çalışıq. düşmənyana), özünə yaxışıq.

çox olub çöp olmaqdansa, az olubda yas (yaxşı) olsun.

çox şey sınınar, biri durar (dözər), biri sınar olur.

dağı daşı yel pozrar, dos arasın söz pozrar.

dalaş dartış sabanda (şuxumda).

dəvəni görməyən, düğməni görməz, dirəyi görməyən, iğnəni nə görür.

dəyirsə çapır, dəğməse atır.

dil yarası diş yarasından ağır olur.

doğru olduğunu savunmaq veya öylə görünmək.

dünyada hər türlü cismin adı var, hər bir adun gizlənu bir dadı var.

ertə duran, ertə evlənən, soxuranmadı. (**soxuranmaq**. peşmanlamaq).

ertə qalxan kişi yolu qıssa, günü uzun tapar.

eşək zəfran çi başəd. (**çi başat**: nə anlar).

eşşəyin satıb palan almağ üçün.

evdəki bizov öküz olmaz (eşiyə çıxmalıdı) :

evənlərdə ayrılarmış.

evlənmədən dörd göz ol, evlikdən son (evləndinsə) tək göz.

evlənmənin təməli "güvənc" dir. (**güvənc**: itminan).

ədə hara gedirsiniz, oturun toyuq pişirmişəm, oturun quyruğundan yeyərsiz.

əlin suya vurmazlıq. (bir iş yamazlıq).

əlindəkin yelə verdin, indi yelpin yellə. (indi aralığa düşüb yel yel, yelə veril). (yelə verən, yelə qalar).

ərdəmli kişi daşların başı, ərdəmsiz kişi başmaq asdarı.

əsilin tapması güc, saxlaması qolay.

geçi can hayında (vayında. qayında. dərdində), qəssab yağ izində (peşində. dalında).

gəlin çiçək, hər dediyi gerçək, qaynana ilan, hər dediyi yalan.

gəpi kəvləsən, gəp çıxar.

göy dəmir geri durmaz. (qara dəmir kəsib gedər. sözündə qara dəmir kimi dur).

göy girsin qızıl çıxsın. (**göy**: qara dəmir. göy dəmir). (ağ (qılınc) girsin, al qızıl çıxsın). (sözündən

dönsən, bu

köz (od) söksün gözün).

göydə bulut hörlənər (hörülüb gedmək) , yerdə itlər hürlənər.

göydən düşüb, gölə enmiş. (lap yerinə düşmüş nərsə).

göyə suvsa (su atmaq. tüpürmək), üzə düşər. (yoğun sıçanın, götü yırtıq).

göz görəsə ürək coşar (qopar) , qulaq duysa ürək duyar.

gözüm düşdü ətivə, duva yazdım itivə, itin siki götövə.

gözünün otun almaq. (qorxutmaq).

güc aldan girsə, düz ardan çıxar. (aldan: öndən). (ardan: geridən).

gücənsədə biləyin, qaçınsada diləyin, təlimsədə (çoxalsada) biləgin, dönər dərman (dəğirman) ,

bitməz suyu bu gölün.

gücü yetməyən, sına batar (yatar). (**sin**: qəbir). (gücü yetməyən, yerə batar).

gülməcə: - uçmaq böyük, duzaq mı?. - uçmaq. - nərdən bilədin. - çünki yer üzündə

bəylərə görə yoxsul çox.

gülməcə: - üç yoldaşdan biri dedi, - mən peyğəmbərəm. - hardan bilək, mö'cüzən hanı. -

bir iti qılınc verin. - neynirsən. - hammızın başın kəsib, yenidən sizi dirildəcəm.

gülməz dişi kişiyə, olsa dişi yerində, çıxmaz kişi eşiyə, işi (əşi) olsa evində.

gülsə kişi üzünğə, görklük üzün görüngül, yavlaq gizir dilivni, uyqu sözlər diləngil. (**yavlaq gizir**

dilivni:

kötü dilivi gizlət).

gülsə kişi, atma ona odlu külə, baxqıl ona gülügülü ağzın gülə.

gümüş başa çıxsa, altın ayağda qalır.(gümüş günə çıxsa, altın tündə qalır).{. özünə (içinə) ,

dəğərinə

baxmıyaraq, gözə soxulan, başa çıxarılan hər bir nərsə, başqaların (çox dəğərlik olsa belə) geridə,

kölgədə

bıraxır}.

gümüş gündə, altın kölgədə.

gümüş günə vursa, altın ayağıyla gəlir.

günə baxsan göz qamar, araq içsən göz axar.

günlər gəlir, həfdə dolur, ay keçir, cəhrə durmur, ay calanır il keçir.

günün gələn, tünün gedər.

harda daşladıq (atdıq) , harda tapladıq (tapdıq).

hardadı könlü, ossun (olsun) xoş olsun, ağrısı bizə az olsun.

hey ! özünü bulan ac, ye bir tikə bulamac.

hər nə edsən başı tut yoxki daşi, yaxci düşün iş sonunu.

hirslenmə, qırıqların çoxalar.

xanım erkəyin əşi, evin günəşi.

iğnə güdən, dəvədə usdar (üzlər. tuşlar, raslar).

ilçiyə sözü yoxdur, görməyə gözü.

ilkin oyla, sonra söylə.

iş olacağına varır (olan olacaq).

işi başdan düşün, gerin (sonra) qıl işin.

işin dənəyən yağa batdı, gücü yetməyən yava batdı.

ivməkə qon (mənzil) alınmaz, aramaqla gözəl bulunmaz).

iyilik edib domuza at, oda bilməsə, buynuzu bilər. (**domuz**: qaban. dəqir bilməz).

kişi yaşadıqca qocalmaz, yaşamadıqca qocalır.

korun istəyi bir göz, iki olsa nə söz. (korun bir diləyi, iki göz).

könlünüz açıq, yoluza uğur.

köşşək olmadan köpənin (çulun) qayıрмаq. (doğmadıq cocuğa don biçmək, beşik kəsmək). bir
nərsənin

gərəklərin öncədən yaraqlamaq, quraqlamaq (hazırlamaq).

qadın qadın olsa ərin dəğişər, əli yox.

qayqılı olan (dərdində olan) dəvəni görmüş.

qıl desən qımıldamır: belə qıl qədər də olsun təprəşmir.

qış yağmuru çiçək gətirir.

qızlar hamısı bir yuvanın quşudur.

qoxumuş ətə duz neylər, qırmızı üzə söz neylər.

qorxusu var qışından, işləməzsə yazından.

qovulsa yetişməz, boyun burmaz, uslayu desən əldə durmaz, qalxsa vurub yıxar, nə soğuş
sayar, nə soğuş vurur. (bilməcə). (soğuş. boran).

qoymaruğ yatsın bu nehzət, nehzəti islamidür, bu cəmaət hamısı öz dininin qurbanidür.

- məhv eliyax bu şahı, bu şah, bu şah bu şahı.

- həqqimizdən keçmərik dünya əgər viran ola, bizdə qurani məcid, sizdə müsəlsəl tanq ola.

- biz şahı istəmirux zordu məyə, hammi hər zadı görür kordu məyə.

qoyunizm. (komunizm).

quşlar yuva yasar (yapar), su çitində, qum ilə. gülün günüz ötməsin, üzük (həsrek) ilə, mun
(qussə) ilə.

qutlu yaşam, qonşu qağış təpsədər (ciciklədər).

mə'mur mə'zun. əl mə'mur, əl mə'zun (etgili yetgili).

mənazilə nazil olan nazlılar.

milli ğurur, milsiz ğurur.

narıncov portağalova.

nazlı üzə qara gözə, qınru (hirsli) gözlə baxılmaz.

necə itik piçaq ərsə, öz sapın yonmaz.

nə başın otda olsun, nə odun başda. (nə otun başda).

nə çox dərin düşdük bataq, nə çox uca qalxdıq qalaq.

nə itin, nə ipin, nə odun, nə istisin istəmirəm.

olla ollayınan, yeddi qonçayılan, on yeddi mallayınan.

olsan, ollam

- əl olsan qolun ollam, ayağ olsan, qıçın ollam, yol olsan, döşəyin ollam, su olsan, çayın ollam, pul olsan, malın ollam, necə olsan, elə ollam, silik (dəsmal) olsan, tozun ollam, təkinsən, yarım ollam.

on iki dallı bir ağac, bir yanı qara bir yanı ağ. (bilməcə). (ay. il. gecə. gündüz.).

ot tütünsüz olmaz, iyid yazıqsız: gənc səhvsiz olmaz.

özzüm ölüm!.

poxuva görə keşir ək.

rəhmətliyin danışdığı boşudur, amma boşuna döğüldür.

sevda doğan yerdə, can çıxardı yerindən.

sevgi, özgürlüyün oğludur.

sevgiyə din deyilir.

sevişə söğüşə nə yol qapalı. (sevişdə söğüşdə hər yol yasal görünür).

sevmək çalac kimidir, bilməyən kötü dinlədir.

səqqəlli keçi var, səqqəlli eşşək görmədim.

sordum içi qalay (necədir), söylədi - üzü alay (bəzək), içi halay (boş).

söz gümüş, yır altın. (yır: mahnı. oxuma).

sözü aytanda o, sözündən (aytından) qaytan da o. (aytma (demə), aytdın (dedin) qaytma).

şeylərdən böyük sonuçlar ortaya çıxar, hiçbir şeyi küçümseməmək gerekir.

şeytan ullah. - qeybət ullah. - gedmətullah. - qirmətullah.

təbriz demə təb'iz de.

uzun götür yorqanı, qısınmasın ayağın.

üç daşınma bir yanqınca yandırır (xərc götürür).

üzün qarına (eşmə), özün ara. {(üzün görmə, ərdəm dilə). (donun görmə, yordam (əxlaq) dilə).

(donun görmə

, işin gör. (dona baxma, işə bax)}.

yanına kuşu kondurmaz

yaşını gizlətməyən qadın ya gənc olduğuna güvənir, ya qoca olduğundan qorxmur.

yedit dedit. (yedirdib sözün, savın, xəbərin al, çıxart).